

تذکره خلاصه الاشعار و زبدة الافکار

(بخش شعرای دارالسلطنه قزوین)

از روی ۷ نسخه خطی

تألیف

هیرتقی الدین کاشانی

(ز. ن. ه. در ۱۰۱۷ ه. ق.)

تصحیح و تحقیق

سعید فرمانی

سرشناسه

ان قراردادی

ان نام پدیدآور

منتخب - نشر

مشخص - ظاهری

شابک

وضعیت فهرست‌نویس

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

شناسه افزوده

رده‌بندی کنگره

رده بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

تقی‌الدین کاشی، محمدبن علی، ۹۹۴۶-۱۰۱۶ ق.

خلاصه‌الاشعار و زیده‌الافکار، برگزیده

تذکره خلاصه‌الاشعار و زیده‌الافکار (بخش شعرای دارالسلطنه قزوین) از روی ۷ نسخه خطی / تألیف

میرتقی‌الدین کاشانی؛ تصحیح و تحقیق سعید فرمانی

تهران: سفیراردهال، ۱۳۹۷

۲۳۷ص: جدول

۱-۵۹۰-۳۱۳-۶۰۰-۹۷۸

شاعران ایرانی - - سرگذشتهامه

Poets, Persian--Biography

تقی‌الدین کاشی، محمدبن علی، ۹۹۴۶-۱۰۱۶ ق

شاعران ایرانی - - سرگذشتهامه

Poets, Iranian--Qazvin (Iran)--Biography

شعر فارسی - - مجموعه

Persian poets--Collections

فرمانی، سعید، ۱۳۶۳-م

۱۳۹۷ ۸۰۱۶۷ خ ۷/ ۳۵۴۲ PIR

۱/۰۰۹ فا

۵۱۰۷۳۱۶

انتشارات سفیر اردهال

تذکره خلاصه اشعار و زبدة الافکار

(بخش شعرای دارالسلطنه قزوین)

از روی ۷ نسخه خطی

تألیف

میر تقی الدین کاشانی

تصحیح و تحقیق

به عهد فرمانی

شابک: ۱- ۵۹۰- ۱۱۳- ۰۰- ۹۷۸

صفحه آرایی، طراحی جلد: واحد آماده سازی نشر سفیر اردهال. بیتا سراف چاپ و صحافی: سفیر اردهال

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۶ قیمت: ۱۸۰۰۰۰ ریال

شمارگان: ۵۵۰ نسخه شماره نشر: ۱- ۶۳۱

نشانی دفتر: تهران، خیابان مفتح، خیابان سمیه، روبه روی بانک ملی ایران، ساختمان ۱۱۸، واحد ۴

تلفن مرکز بخش: ۸۸۳۱۹۳۴۲-۸۸۳۱۳۸۹۸ کد پستی: ۱۵۸۱۸-۷۴۷۱۵

www.safirardehal.ir

© حق چاپ: ۱۳۹۶ email: safirardehal@yahoo.com

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در گیومه در مستندنویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار
۱۵	مقدمه مصحح
۱۷	ضرورت انجام تحفین
۱۷	شیوه تحقیق
۱۹	شاعران پیوست
۱۹	مروری بر پیشینه پژوهش
۲۳	زندگینامه و احوال و آثار میر تقی‌الدین محمد کاشانی
۲۳	نام و نسب و ولادت
۲۴	از عشق
۲۵	سفر و حضر
۲۶	مرگ میر
۲۷	در آینه تذکره‌ها
۲۷	عرفات‌العاشقین تألیف تقی‌الدین محمد اوحدی بلیانی
۲۸	صحف ابراهیم تألیف علی ابراهیم خلیل خان
۲۹	روز روشن تألیف محمد مظفر (صبا)
۲۹	آثار
۲۹	مجمع‌القصاید
۲۹	تدوین دیوان محتشم کاشانی

- ۳۰ مآثر الخضرية
- ۳۰ جنگ
- ۳۰ دیوان
- ۳۰ کتابت نسخه‌ای در ققه به نام «ذکرى الشیعه فى احکام الشریعه»
- ۳۱ منشآت
- ۳۱ ترجمه منظوم اشعار امیر المؤمنین علی (ع)
- ۳۱ تذکره خلاصه الاشعار و زبدة الافکار
- ۳۱ ارزش و اهمیت
- ۳۳ ساختار خلاصه الاشعار و زبدة الافکار
- ۳۵ معرفی نسخه
- ۳۵ نسخه شماره ۵۵۰۶ کتابخانه مجلس شورا
- ۳۶ ۲. نسخه شماره ۲۴۴ کتابخانه مجلس سنای سابق
- ۳۷ ۳. نسخه شماره ۲۰۴۹ کتابخانه مجلس شورا
- ۳۷ ۴. نسخه شماره ۵۹ نسخه دانشکده ادبیات دانشگاه تهران
- ۳۸ ۵. نسخه شماره ۶۶۷ کتابخانه ادبایس
- ۳۸ ۶. نسخه شماره ۶۶۸ کتابخانه انیدیا آفیس
- ۳۹ ۷. نسخه شماره ۳۲۲ کتابخانه اوده، فهرست ایرنگر (از کتابخانه سلطنتی برلین)
- ۴۰ سبک نگارش
- ۴۰ رسم الخط
- ۵۷ اصل پنجم: در ذکر شعرای دارالسلطنه قزوین
- ۵۷ سلطان ابراهیم میرزا
- ۸۴ سلطان بدیع الزمان میرزا
- ۸۷ سلطان مصطفی میرزا
- ۹۱ سلطان حسن میرزا
- ۹۵ میرزا سلمان
- ۱۰۶ میرزا جعفر
- ۱۱۵ قاضی حسن عبدالرزاق

۱۱۸.....	حاجی اسماعیل بختی
۱۲۳.....	مولانا فروغی
۱۲۹.....	مولانا شرمی
۱۳۴.....	درویش کاکا
۱۳۷.....	قاضی میرک
۱۳۹.....	شیخ محمد امین
۱۴۱.....	پادشاه قلی
۱۴۳.....	محمدی بیگ قاجار
۱۴۶.....	میر فارغی
۱۴۹.....	مولانا طبخی
۱۵۲.....	مولانا قدری
۱۶۰.....	مولانا ساحری
۱۶۲.....	حاجی بیگ
۱۶۴.....	امام قلی بیگ فسونی
۱۷۴.....	لاحقه
۱۷۵.....	میر فیضی
۱۷۷.....	مولانا حیرتی
۱۷۹.....	میر هاتقی
۱۸۸.....	عزیز الله
۱۹۱.....	پیوست
۱۹۱.....	علی بیگ دده
۱۹۱.....	امیر قاضی اسیری
۱۹۵.....	منابع تکمیلی
۲۰۱.....	نمایه‌ها
۲۰۳.....	نمایه کسان و تبارها
۲۰۷.....	نمایه جای‌ها

۲۰۸.....	نمایه مناصب و مشاغل
۲۰۹.....	نمایه ابیات
۲۲۴.....	نمایه تک‌مصراع‌ها
۲۲۵.....	واژه‌نامه
۲۲۹.....	منابع و مآخذ
۲۲۹.....	کتاب‌ها
۲۲۴.....	مقالات
۲۳۵.....	چک‌ها، انجمن‌ها

پیشگفتار

تذکره خلاصه الاشعار و زبدة الافکار مفصل‌ترین و گسترده‌ترین تذکره عمومی تاریخ ادبیات فارسی شمرده شده است. میر تقی‌الدین کاشانی مؤلف این تذکره، از سخن‌سنجان و نویسندگان عهد صفوی، حدود سال ۹۵۶ هـ ق در کاشان دیده به جهان گشود. درگذشت او را حدود سال‌های ۱۰۲۲ تا ۱۰۲۴ هـ ق نوشته‌اند. او از شاگردان محتشم کاشانی بود و در شعر، «ذکر» تا جایی می‌کرد. وی به سبب همت و الایش در تدوین چنین اثر ماندگاری از همان دوران به «مذکره» شهرت یافت. میر تقی تذکره عظیم خود را که مهم‌ترین اثرش محسوب می‌شود، حدوداً در چهل سال بین سال‌های ۹۷۵ تا ۱۰۱۶ هـ ق تألیف کرده است. خلاصه‌الاشعار از یک مقدمه، چهار فصل ابتدایی، چهار رکن، مقدمه خاتمه، و خاتمه‌ای مبتنی بر سوازه اصل تشکیل شده است که هر اصلی از این اصول به ناحیه جغرافیایی خاصی اختصاص دارد و معرفی شاعران هم‌روزگار میر تقی را شامل می‌شود. اصل پنجم از خاتمه مربوط است به ذکر شاعران دارالسلطنه قزوین.

میر تقی کاشانی در اصل پنجم از خاتمه، ۲۵ شاعر از شاعران قزوین را - که نیم‌قرنی در آن روزگار پایتخت ایران‌زمین بوده - معرفی کرده و بیش و کم گزیده‌ای از اشعار هر کدام را آورده است. تا جایی که نگارنده دریافته و تحقیق کرده است،

دیوان هیچ‌یک از شاعرانی که نامشان در این اصل آمده (اگر صاحب دیوان باشند)، یا تا به حال یافت نشده و یا اگر دیوان موجود است، تصحیح و چاپ نشده است. از این رو تصحیح چنین متنی، می‌تواند مرجعی باشد برای پژوهشگران یا مصححانی که درباره اشعار شاعران قزوین، به تحقیق و تصحیح می‌پردازند.

تصحیح انتقادی اصل پنجم (قزوین) از تذکره خلاصه الاشعار و زیده الافکار، پایان‌نامه نگارنده در مقطع کارشناسی ارشد بوده است که در اسفندماه ۱۳۹۳ از آن دفاع شد. بر خود فرض می‌دانم که از استادانم که بزرگوارانه رهنمودهای خود را از کمینه تا گدسان دریغ نکرده‌اند، سپاسگزاری کنم؛ جناب آقای دکتر ناصر رحیمی، استاد نردمند و ژرف‌اندیش که راهنمایی را تقبل کردند و از نظرات دقیق ایشان بهره‌ها بردم. جناب آقای دکتر حمیدرضا توکلی، دانشی‌مرد نامدار که پذیرای مشاوره این تحقیق بودند. از دانش ایشان بارها منتفع شده‌ام. همچنین از استادان محترم داور که با پذیرش و ترویج، مشفقانه مشوقم بوده‌اند: سرکار خانم دکتر عصمت اسماعیلی که عدم توجه به حضور در کلاس درس ایشان را مانع از شاگردی و بهره‌مندی‌ام نمی‌دانم. استاد بزرگوارم - جناب آقای دکتر سید حسن طباطبایی که وامدار آموخته‌هایی از علم و اخلاق ایشان هستم.

در واکاوی مجدد این متن کوشیده‌ام نکات و اشاراتی را بر آن بیفزایم و اصلاحات دریافته را به کار بندم. در این راه از پیگیری و دقت نظر دوستانی پژوهنده و شاعر بهره‌مند شدم. دوست بی‌همتا سید وحید سنجی که علاوه بر پیگیری‌ها و شوق‌بخشی‌ها، متن را سراسر خواند و نکات ارزشمندی را یادآور شد؛ از او خالصانه سپاسگزارم. دوست دیرین و روشن‌ضمیرم مبین اردستانی که نکته‌سنجی و باریک‌بینی او دقایقی ارجمند را در کار کرد؛ صمیمانه قدر دان اویم.

دستیابی‌ام به نسخه کتابخانه برلین، دستاورد تلاش دوست نادیده‌ام جناب سید امیر منصوری است؛ خداهش خیر دهد! نیز از جناب آقای دکتر یوسف بیگ باباپور که بزرگوارانه در تهیه و ارائه دیگر نسخ یاری‌ام کردند ممنونم.

در پایان هم از همسرم سپاسمندم که انگیزه نخست انتخاب این اصل از خلاصه‌الاشعار او بوده و بس؛ به قول مولانا جلال‌الدین:

مسکنِ یار است و شهرِ شاهِ من پیشِ عاشق این بودِ خُبالِ وطن!

هنوز چند ماهی از آغاز این کار نگذشته بود که مهربان‌پدرم ردای کوچ به سرای ابدی بر تن کرد. خبر کوتاه بود و زمانی درازدامن می‌بایست تا شاید داغ فراق آن سروِ روان را تسکینی باشد. در همهٔ این مدت اما فکر سرانجام این اوراق پریشان، خاطرَم را جمع می‌ساختند تا پیشکشی باشد به روان پاکش. جز این تلاش مختصر بر این خلاصهٔ سترگ، دسم بری عرض ادب سخت خالی است؛ خالی همچون جای او.

سخن آخر اینکه ای می‌ندم که حاصل این تلاش‌های پیوسته و گسسته در این چندسال، پسند طبع ادب‌پروان و فرهنگ‌دوستان واقع شود. نیز چشم دارم که صاحب‌نظران اهل دقت و دانش، در بین چشم‌پوشی از کاستی‌ها، با نظرات کریمانهٔ خود به تصحیح این تصحیح راهنمون شوند.

ما بدان مقصد عالی نتوانیم رسید. هم مگر پیش نهد لطف شما گامی چند

سعید فرمانی

فروردین هزار و سیصد و نود و شش هجری خورشیدی